

ΛΑΪΚΙΣΜΟΣ

Κείμενο Α : Εξουσία και λαϊκισμός

Με δυο τρόπους μπορεί να υλοποιηθεί η κάθε λογής (ιδεολογική, πολιτική, οικονομική) εκμετάλλευση του λαού : με τον απροκάλυπτο , που έχει τη μορφή της βίαιης επιβολής, και με το συγκαλυμμένο, που εκδηλώνεται με τη μορφή της κολακείας, της ιδεολογικής παραπλάνησης και της πνευματικής χειραγώγησης.

Το βέβαιο είναι πως ούτε ο ένας ούτε ο άλλος προσιδιάζουν σε μια αληθινά δημοκρατική και ευνομούμενη πολιτεία. Η εξουσία που πηγάζει και ασκείται – έστω και έμμεσα- από το λαό δεν έχει κανένα λόγο να στρέφεται άμεσα ή έμμεσα εναντίον του. Όμως, απ' την αξιωματική αυτή αρχή μέχρι την πράξη φαίνεται πως μεσολαβεί ανησυχητικά μεγάλη απόσταση.

Αυτό, τουλάχιστον, μαρτυρεί το πλήθος των νέων, έμμεσων και συγκαλυμμένων, μορφών επιβολής (παραπληροφόρηση, διαφήμιση, ηλεκτρονικός έλεγχος κ.τ.λ.) που απλώνονται σ' όλο το κοινωνικό φάσμα, για να αναπαράγουν και να ενισχύσουν το υφιστάμενο πλέγμα εξουσιαστικών σχέσεων. Πρόκειται για τεχνικές που δεν καθιστούν συνειδητή την άσκηση ελέγχου και δεν υλοποιούν την επιβολή του δίχως τη συναίνεση, παθητική τις περισσότερες φορές, αυτού που την υφίσταται. Βασικό, λοιπόν, γνώρισμά τους είναι η περιορισμένη χρήση σωματικής βίας και απεριόριστη άσκηση πνευματικής και ψυχολογικής, αναμειγμένης με ισχυρές δόσεις παραπληροφόρησης, κολακείας, δημαγωγίας κτλ.

Η χαρακτηριστικότερη ανάμεσά τους είναι ο λαϊκισμός. Η έννοιά του περικλείει ένα σύνολο φαινομένων και πρακτικών που ως κύριο χαρακτηριστικό έχουν την ιδιοποίηση του γνήσιου λαϊκού στοιχείου με σκοπό τη νόθευση και την αλλοίωσή του. Μ' άλλα λόγια ο λαϊκισμός είναι η ψευδεπίγραφη λαϊκότητα, αυτή που φαίνεται να εκφράζει (στο χώρο της τέχνης) ή να υπηρετεί (στο χώρο της πολιτικής και της ιδεολογίας) το λαό χωρίς να κάνει ούτε το ένα ούτε το άλλο. Το αντίθετο μάλιστα.

Στην ουσία αποτελεί μια επίθεση αισθητικής, ιδεολογικής, πολιτικής ευτέλειας που σκοπό έχει να υποβαθμίσει το αισθητικό κριτήριο του ανθρώπου, να χειραγωγήσει τις ιδεολογικές αναζητήσεις και να ελέγξει τις πολιτικές του πεποιθήσεις, ώστε να διαιωνίσει την καταπίεση και να εντατικοποιήσει την εκμετάλλευσή του. Πρόκειται, λοιπόν, για μια μεθοδευμένη προσπάθεια αποστέρησης των αισθητικών, ιδεολογικών και πολιτικών αντιστάσεων του πολίτη και ευρύτερα του λαού, για να μεταπέσουν στην κατάσταση του υπηκόου και της μάζας αντίστοιχα.

Γιατί πράγματι απ' το δημαγωγό πολιτικό, που επικαλείται τα λαϊκά συμφέροντα, ως την εμπορευματοποιημένη τέχνη έχουμε ένα σύνολο λαϊκίστικων φαινομένων που απλώνονται σε όλο το κοινωνικό εποικοδόμημα, καλύπτοντάς το με αυτό που οι στοχαστές της Σχολής της Φρανκφούρτης ονόμασαν μαζική κουλτούρα. Ένα, δηλαδή, πολιτισμό που παράγει πολιτική, τέχνη, ιδεολογία, αθλητισμό κτλ. Όχι ως προϊόν κοινωνικών διεργασιών αλλά άνωθεν σχεδιασμών και δεν υπηρετεί τις ανάγκες και τα συμφέροντα του λαού αλλά τις σκοπιμότητες και τις επιδιώξεις της εξουσίας.

Μπορεί, λοιπόν, η εξουσία στις μέρες μας να έχασε το δικαίωμα της ασύδοτης χρήσης βίας, αλλά αυτό δε μείωσε την ισχύ της. Νέοι και πιο αποτελεσματικοί τρόποι ανακαλύφθηκαν, για να αναπληρώσουν την εξωτερική και απροκάλυπτη επιβολή με μορφές ελέγχου που ως κύριο γνώρισμα έχουν την εσωτερική (πνευματική, ιδεολογική, ψυχική) καθυπόταξη του ανθρώπου. Αυτός , ακριβώς είναι και ο ρόλος του λαϊκισμού.

Παναγιώτης Σ. Χατζημωυσιάδης, Μαρία Κ. Αθανασίου, Η Νεοελληνική γλώσσα στο Ενιαίο Λύκειο, τ. γ', εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2001, σελ.162-163

ΚΕΙΜΕΝΟ Β: Άγγελος Εξάγγελος, Δ. Σαββόπουλος (διασκευή από τραγούδι του Bob Dylan)

Άγγελος εξάγγελος μας ήρθε από μακριά
γερμένος πάνω σ' ένα δεκανίκι
δεν ήξερε καθόλου μα καθόλου να μιλά
και είχε γλώσσα μόνο για να γλείφει

Τα νέα που μας έφερε ήταν όλα μια ψευτιά
μα ακούγονταν ευχάριστα στ' αυτί μας
γιατί έμοιαζε μ' αλήθεια η κάθε του ψευτιά
κι ακούγοντάς τον ησύχαζε η ψυχή μας

Έστησε το κρεβάτι του πίσω απ' την αγορά
κι έλεγε καλαμπούρια στην ταβέρνα
μπαινόβγαίνει κεφάλτος στα κουρέια και στα λουτρά
και χάζευε τα ψάρια μες στη στέρνα

Και πέρασε ο χειμώνας κι ήρθε η καλοκαιριά
κι ύστερα πάλι ξανάρθανε τα κρύα
ώσπου κάποιο βραδάκι βρε τι του `ρθε ξαφνικά
κι άρχισε να φωνάζει με μανία

Τα πόδια μου καήκανε σ' αυτή την ερημιά
η νύχτα εναλλάσσεται με νύχτα
τα νέα που σας έφερα σας χάιδεψαν τ' αυτιά
μα απέχουνε πολύ απ' την αλήθεια

Αμέσως καταλάβαμε τι πήγαινε να πει
και του `παμε να φύγει μουδιασμένα
αφού δεν είχε νέα ευχάριστα να πει
καλύτερα να μην μας πει κανένα

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

ΘΕΜΑ Α

Να αποδοθεί περιληπτικά το περιεχόμενο των παραγραφών 4-7 του μη λογοτεχνικού κειμένου ως προς το φαινόμενο του λαϊκισμού (50-60 λέξεις)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Β

1. Να επισημάνετε το Σωστό ή Λάθος στις παρακάτω προτάσεις σύμφωνα με τα νοήματα του μη λογοτεχνικού κειμένου που σας δόθηκε:

- α. Ο λαός γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης είτε μέσω της βίας είτε μέσω του λαϊκισμού.
- β. Στην αληθινή δημοκρατία ο λαός είναι το κυρίαρχο κέντρο εξουσίας.
- γ. Ο λαϊκισμός είναι συνώνυμο της λαϊκότητας.
- δ. Ο λαϊκισμός αποσκοπεί την εξύψωση του ρόλου του λαού.
- ε. Ο λαϊκισμός παράγει μαζική κουλτούρα.

Μονάδες 10

2. Ποια νομίζετε ότι είναι η πρόθεση του συγγραφέα στη τελευταία παράγραφο; Πώς ο τρόπος με τον οποίο επέλεξε να την αναπτύξει υπηρετεί την πρόθεση αυτή;

Μονάδες 10

3.«Νέοι και πιο αποτελεσματικοί τρόποι ανακαλύφθηκαν, για να αναπληρώσουν την εξωτερική και απροκάλυπτη επιβολή με μορφές ελέγχου» (τελευταία παράγραφος μη λογοτεχνικού κειμένου):

Ποια σύνταξη χρησιμοποιεί ο συγγραφέας; Τι επιτυγχάνει μ' αυτή του την επιλογή; Να μετατρέψετε την σύνταξη του απόσπασματος.

Μονάδες 10

4. Στην 5η παράγραφο "Στην ουσία αποτελεί ... του υπηκόου και της μάζας αντίστοιχα." ο συγγραφέας χρησιμοποιεί σύνθετο λόγο, επίσημο ύφος και αναφορική γλώσσα. Να μετατρέψετε το συγκεκριμένο απόσπασμα αξιοποιώντας τη μεταφορική χρήση του λόγου, κάνοντας το ύφος πιο προσωπικό. Υποθέστε ότι το κείμενο σας αποτελεί μέρος μιας συζήτησης που κανετε με ένα φίλο σας.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Γ

Αξιοποιώντας τους κειμενικούς δείκτες του ποιήματος (π.χ. εικόνες, αντιθέσεις, γλωσσικές επιλογές, κτλ.) να σχολιάσετε το θέμα που πιστεύετε ότι τίθεται στο ποίημα αυτό. (100-200 λέξεις). **Μονάδες 15**

ΘΕΜΑ Δ

Παρά τη δημοκρατική οργάνωση και λειτουργία των αναπτυγμένων δυτικών χωρών, στο πλαίσιο τους διαπιστώνεται η αυξανόμενη υποκατάσταση του πολιτικού ρόλου του λαού από ομάδες ειδικών (πολιτικά κόμματα, συνδικαλιστικές οργανώσεις, δημοσιογράφοι, διαμορφωτές της κοινής γνώμης κτλ.). Με ποιους τρόπους πιστεύετε ότι θα μπορούσε ο λαός να διασφαλίσει τον πρωταγωνιστικό του ρόλο στα κοινωνικά και πολιτικά πράγματα.

Αναπτύξτε τις απόψεις σας σε μια ανοικτή επιστολή 300-400 λέξεων που θα δημοσιευθεί στη σχολική σας εφημερίδα.

Μονάδες 30